

MERHAMETLİ ADALET OLMAK VEYA OLMAMAK İÇİN SUSMA,YAZ,BİLDİR DEĞİŞTİR

Affetmek: Gücün Değil, Büyüklüğün Adıdır.

SHU Nihat Tarimeri

"Kayıp bir günüm olduğunu asla söylemedim. Bazen hiç kimseye iyilik yapamadığım için kendimi suçluyorum, ama kimseye kötülük yapmadığım hiçbir gün yok. İmparator Titus

BÖLÜM I

1. Kayıp Bir Günün Olmadığı İmparator

Roma tarihi, gücün zirvesini temsil eden bir medeniyetin hikâyesidir. Lejyonları dünyanın dört bir yanına yayılmış, yasaları evrensel olarak kabul görmüş, zaferleri dillere destan olmuş bir imparatorluk... Güç, bu imparatorluğun temel taşıydı. Ve gücün temsilcileri olan imparatorlar, çoğu zaman acımasızlıklarıyla, sertlikleriyle, intikamlarıyla anılırdı.

Ama içlerinden biri vardı ki, onu diğerlerinden ayıran şey gücü değil, **merhameti**ydi. Bu imparator, **Titus Flavius Vespasianus**'tu. Roma İmparatoru Titus (MS 79-81), tarihe sadece bir savaşçı ve yönetici olarak değil, aynı zamanda "insan ırkının sevgilisi" olarak geçmiştir.

Titus'un en büyük erdemlerinden biri, kimseye iyilik etmediği bir günü "kayıp" olarak görmesidir. Roma tarihçisi Suetonius'un aktardığına göre, Titus bir akşam yemeğinde arkadaşlarına, o gün hiç kimseye yardım edemediği için üzgün olduğunu söylemiş ve şu unutulmaz cümleyi dile getirmiştir: "Arkadaşlar, bugün bir gün kaybettim."

Bu söz, sadece bir imparatorun nezaketinden ibaret değildir. Bu söz, gücün ne olduğuna dair bir tanımdır: **Gerçek büyüklük, düşmanlarını ezmekte değil, dostlarını korumakta, muhtaç olanlara el uzatmaktadır.** Ve bu anlayış, belki de en çok, hayatın en kırılgan, en savunmasız varlıkları olan **çocuklar** için geçerlidir.

2. Büyüklük Güç Değil, Merhamettir

Titus, tahta çıktığında Roma'nın en güçlü adamıydı. Emrinde lejyonlar, hazinesinde altınlar, önünde eğilen senatörler vardı. Ama o, bu gücü düşmanlarını yok etmek için değil, halkını korumak için kullandı. Vezüv Yanardağı'nın patlamasıyla (MS 79) Pompeii ve Herculaneum şehirleri yok olduğunda, Titus imparatorluk hazinesinden büyük miktarlarda yardım gönderdi. Roma'da çıkan büyük yangında (MS 80), kişisel servetini felaketzedeler için harcadı. O, **gücü bir tahakküm aracı değil, bir hizmet aracı olarak gören ender yöneticilerden biriydi.**

Ama Titus'u asıl unutulmaz kılan, belki de en çetin sınavında gösterdiği merhamettir: Kendisine suikast düzenleyen komploya karşı tavrı.

Tarihçilerin aktardığına göre, tahttan indirilmiş İmparator Vitellius'un kızı Vitellia, babasının intikamını almak için Titus'a karşı bir komplo hazırlamıştı. Komplo ortaya çıkarıldığında, Titus'un etrafındaki herkes suçluların en ağır şekilde cezalandırılmasını bekliyordu. İmparatora suikast girişimi, Roma hukukunda idamla cezalandırılan en büyük suçlardan biriydi. İmparatorun iradesi dışında karar alınamazdı. Titus'un, Vitellia ve suç ortaklarını ölüme göndermek için parmağını kaldırması yeterliydi.

Ama Titus farklı bir yol seçti. **Affetti.**

Bu, gücün zirvesindeki bir adam için alışılmadık bir hareketti. Çünkü Roma geleneğinde güç, merhameti değil, intikamı beslerdi. Bir imparator, düşmanlarına karşı ne kadar acımasız olursa, o kadar "güçlü" sayılırdı. Ama Titus, **gerçek büyüklüğün düşmanı ezmek değil, onu affetmek olduğunu** gösterdi.

Onun bu tutumu, daha sonra Mozart'ın ünlü operası "La clemenza di Tito"ya (Titus'un Merhameti) ilham kaynağı olacaktı. Bu eser, yüzyıllar boyunca, gücün ve merhametin aynı bedende buluşabileceğinin en güçlü sanatsal ifadesi olarak sahnelendi.

3. Cezalandıran Adalet mi, Affeden Adalet mi?

Peki, Titus'un bu merhamet anlayışının çocuk adaletiyle ne ilgisi var?

İlgisi şu: Bugün, çocukların suça sürüklenmesiyle mücadelede kullandığımız yöntemler, Titus'un merhamet anlayışının tam tersi bir yönde ilerlemektedir. Bugünün adalet sistemi, Titus'un Vitellia'yı affettiği gibi affetmeyi değil, cezalandırmayı tercih etmektedir. TBMM Suça Sürüklenen Çocuklar Araştırma Komisyonu raporunun ortaya koyduğu gibi, suça sürüklenen çocukların **%75,8'i tutuklu** durumdadır. Yani, çocukların büyük çoğunluğu,

suçları henüz yargı kararıyla kesinleşmemişken, masumiyet karinesi hiçe sayılarak cezaevine gönderilmektedir.

Bu, Roma'nın katı ceza hukukunu hatırlatmaktadır. Antik Roma'da, özellikle cumhuriyet döneminde, "**pater familias**" (baba) çocukları üzerinde mutlak hakimiyete sahipti, hatta onları ölüme bile gönderebilirdi. Roma hukukunun temel kavramlarından biri olan "**pietas**" —ki bu kavram aslında aile içinde, özellikle ebeveyn ile çocuk arasında karşılıklı görev ve saygıyı ifade ederdi— zamanla daha katı ve cezalandırıcı bir anlayışa evrilmiştir. Bugün, çocuk adaletinde de benzer bir dönüşüm yaşanmaktadır: Çocukları "koruma" amacıyla çıkarılan yasalar, pratikte onları "cezalandırma" aracına dönüşmüştür.

Oysa **onarıcı adalet** (restorative justice) anlayışı, Titus'un merhamet anlayışıyla büyük bir benzerlik taşımaktadır. Onarıcı adalet, suçun sadece bir kural ihlali olmadığını, aynı zamanda bir ilişkiyi, bir topluluğu, bir insanı yaraladığını kabul eder. Bu nedenle, cezalandırmaktan ziyade **onarmayı, uzlaştırmayı, topluma yeniden kazandırmayı** hedefler.

Böyle bir insanlık öyküsü ile günümüzde asgari standartlara dayalı kuralları öne çıkaran Pekin Kuralları aynı zamanda böyle bir geçimsin geldiği noktadır. Çocuk Hakları içinde önemli bir insanlık aşaması olup Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa Sosyal Şartı bu sürecin önemli aşamalarındandır. Böyle bir öyküde, onarıcı adalet ve merhametli adalet "çocukların eğitim, gelişim ve toplumla uyum süreçlerine olumlu katkı sağlar. Çocuk adalet sisteminde bu anlayışın yaygınlaşması, suç döngüsünün kırılmasına ve bireylerin topluma kazandırılmasına hizmet eder."

4. Affetmek: Zayıflık mı, Büyüklük mü?

Titus'un Vitellia'yı affetmesi, onun "zayıf" bir imparator olduğu anlamına gelmezdi. Adalet aramak için tam tersine, bu affedicilik onu daha da büyüttü. Çünkü **affetmek, gücün en yüksek tezahürüdür**. Düşmanını ezmek için güç gerekmez; ezmek için kılıç yeter. Ama düşmanını affetmek için, kılıcı kaldıran elden daha güçlü bir irade, daha engin bir yürek gerekir.

Bugünün çocuk adalet sistemi ise, tam tersi bir anlayışla hareket etmektedir. Merhametten uzaklaşılmasına yardım etmektedir. 20 yıldan beri söz konusu 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu (ma) Kanunu ve adaletin katletilmesine yardımcı olan Türk Ceza Kanunu'nun 31 maddesi aynı zamanda Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Avrupa Sosyal Şartı'na rağmen ve hukuk körleşmesi ile gelinen nokta için öne çıkan TBMM raporunda çocukların sadece **%1,6'sı** "Ne olursa olsun yine işlerdim" demiştir. Yani çocukların ezici çoğunluğu, uygun koşullar sağlandığında suçtan uzaklaştırılabilecek potansiyele sahiptir. Peki neden bu

potansiyeli değerlendirmiyoruz? Neden Titus'un yolunu değil, Sefiller de ki Javert'in yolunu seğiyoruz?

Victor Hugo'nun Sefiller'inde Javert, suğluyu asla affetmeyen, kanunları sorgulamayan, merhameti zayıflık olarak gören bir polis müfettişidir. Onun dünyasında, Jean Valjean bir somun ekmek çaldığı için sonsuza kadar "suçlu" etiketi taşımak zorundadır. Javert, Titus'un tam tersidir: Javert için güç, merhamet etmekte değil, cezalandırmaktır.

Javert'in trajedisi, onun merhametsizliğinde değil, **affetmenin gücünü anlayamamasındadır**. O, bir suğluyu affeden bir imparatorun, aslında o suğludan daha büyük olduğunu kavrayamamıştır. Bugün, çocukları tutuklayarak, onları cezaevlerine kapatarak, onları "ıslah" etmeye çalıştığımızı sanıyoruz. Toplumuda kandırarak, sorumlulukları koruyarak ve UNICEF, pasif avukatlık hizmeti vede akademik destekler ile birlikte gençlik suğluluğunu her açıdan besliyoruz. Özellikle de Pekin Kuralları ve sosyal hizmetlerin dışlanması ile hesap verilebilirten uzak, merhametsiz bir adalet yirmi seneden beri üretilebilmektedir. Oysa gerçek ıslah, cezaevinde değil, toplumun içindedir. Gerçek ıslah, affetmekle, şans vermekle, el uzatmakla başlar.

5. Affetmek, Çocuğa Bir Şans Vermektir

TBMM raporunun en değerli bulgularından biri, çocukların **%27,8'inin** sorumluluğu kendinde görmesi ve değişim için istekli olmasıdır. Bu çocuklar, "Keşke arkadaşlarımı dinleseydim", "Keşke okula gitseydim", "Keşke ailemi dinleseydim" diyen çocuklardır. Bu çocuklar, Titus'un sarayını basan Vitellia'dan farklı değildir. Onlar da bir hata yapmış, yanlış bir yola sapmış, ama içlerinde hâlâ bir ışık taşıyan çocuklardır.

Titus, Vitellia'nın içindeki bu ışığı görmüş ve onu affetmiştir. Biz de bugün, bu çocukların içindeki ışığı görebilmeli ve onları affedebilmeliyiz. Affetmek, suçu yok saymak değildir. Vitellia'nın komplo kurduğu bir gerçektir; Titus da bunu bilmektedir. Ama o, cezalandırmak yerine, **dönüşümün** mümkün olduğuna inanmıştır. İşte bugünün çocuk adaletinin en büyük eksikliği de tam olarak budur: Dönüşüme olan inancın kaybı.

Oysa merhametli adalet için önleyici, onarıcı adalet tam da bu inanç üzerine kuruludur. Merhamet ilk adım olup onarıcı adalet, çocuğu sadece bir "fail" olarak değil, aynı zamanda merhametsiz adaletinde bir "kurbanı" olarak da görür. Çocuk, sosyal ortam ve yaşam koşullarına dayalı olarak çoğu zaman yoksulluğun, ihmalin, istismarın, eğitimsizliğin bir kurbanıdır. TBMM raporu, bu çocukların %81'inin ev içi şiddete maruz kaldığını, %47,8'inin duygusal istismar ve ihmale uğradığını göstermektedir. Bu çocuklar, önce mağdur olmuş, sonra fail haline gelmiştir. Onları cezalandırmak, ikinci kez mağdur etmekten başka bir şey değildir.

6. Roma'dan Günümüze: Merhamet ve Adaletin Buluşması

Roma hukukunun temel kavramlarından biri olan "**humanitas**" (insanlık, merhamet), aslında bugünün onarıcı adalet anlayışının habercisidir. Humaniter/insancıl bakış bu zorlu aşamalar içinde gelişmiştir.Zalim ve zülumluluğa karşı Roma'nın büyük hukukçuları, adaletin sadece kuralları uygulamak olmadığını, aynı zamanda insanı anlamak, onun durumunu gözetmek olduğunu vurgulamışlardır. Titus, işte bu "humanitas" anlayışının en güzel örneğidir. O, bir imparator olarak, kuralların üzerinde bir merhamet gösterebilmiş, gücünü insanları ezmek için değil, onları ayağa kaldırmak için kullanmıştır.

Bugün, Avrupa Sosyal Şartı'nın 17. maddesi de aynı anlayışı taşımaktadır: Her çocuk, kişiliğinin tam gelişimini teşvik eden bir ortamda büyüme hakkına sahiptir. Bu hak, sadece "korunma"yı değil, aynı zamanda "**ikinci şans**" ı da içerir. Çocuk, hata yaptığında, bu hata onun hayatı boyunca taşıyacağı bir damga olmamalıdır. Pekin Kuralları bu yöndedir.Ona, Titus'un Vitellia'ya verdiği gibi, bir şans daha verilmelidir.

Avrupa Sosyal Şartı'nın 60 yılı kutlanırken bunun için açıklanan Kışinev Bildirgesi'nin 7(a) maddesi, sosyal hakların "hukuken ve fiilen" güvence altına alınmasını taahhüt etmektedir. Bu, çocuk adaleti için şu anlama gelir: Sadece ceza kanunlarında "çocuk" ibaresi olması yetmez; bu kanunların uygulanmasında da çocuğun üstün yararı gözetilmelidir. Tutuklama, son çare olmalıdır. Cezalandırma değil, onarma ve kazandırma esas alınmalıdır.

7. Affedicilik ve Onarıcı Adalet: Yeni Bir Paradigma

TBMM raporunun ortaya koyduğu tablo, açıktır: Çocuklar suça yönelmeden,katılmadan önce sayısız uyarı işareti vermektedir. Okuldan kopma, madde kullanımı, ev içi şiddet, ihmal, istismar... Bu işaretleri gören öğretmenler, komşular, sağlık çalışanları ve önce savcılar Çocuk Koruma Kanunu'nun 6. maddesi uyarınca durumu Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bildirmekle yükümlüdür. Ama bu bildirimler savcılar dahil yapılmamakta, pasif avukatlık hizmeti ve 20 seneden beri UNICEF'in çifte standart içinde bakması ile de çocuklar kaderlerine terk edilmekte, sonunda bir suç işlediklerinde ise en ağır şekilde cezalandırılmaktadırlar.

Titus'un yolunu izleseydik, eğer bir çocuğun risk altında olduğunu görseydik, onu cezalandırmak için beklemek yerine, ona yardım etmek için harekete geçerdik.Merhametli adalet için sosyal hizmetler öne çıkarılmış olsaydı, onarıcı adalet tam da bunu yapmak içindir. Sorunu, suç oluşmadan önce çözmeye çalışır; suç oluşmuşsa bile, cezalandırmaktan ziyade onarmayı ve uzlaştırmayı hedefler.

Gençlik boyutunda birlikte ele alan merhametli çocuk adaletinde sosyal hizmete saygılı **onarıcı adalet uygulamaları** şunları içerir:

- **Uzlaştırma:** Mağdur ile fail arasında diyalog kurarak zararın onarılması.
- **Aile konferansları:** Çocuğun ailesinin de sürece dahil edilmesi.
- **Toplum hizmeti:** Çocuğun topluma katkı sağlayarak suçunun bedelini ödemesi.
- **Danışmanlık ve eğitim:** Çocuğun yeniden suça yönelmesini engelleyecek destekler.

Sosyal hizmetlerden yararlanma hakkı (Bkz.ASS Md.14,16,17) bağlamında ki yöntemlerin ortak özelliği, çocuğu bir "suçlu" olarak damgalamamaları, aksine onun topluma kazandırılmasını hedeflemeleridir. Tıpkı Titus'un Vitellia'yı affederek onu topluma kazandırması gibi.

8. Affeden Merhametli Adalet, Sosyal Hizmetler ile Dönüştüren Adalettir

Victor Hugo, Sefiller'in önsözünde, "Erkeğin yoksulluktan, kadının açlıktan, çocuğun cehaletten düştüğü kaderler değişene kadar bu tür kitaplar yararsız olmayacaktır" demişti. Bugün, TBMM raporu bize bu kaderlerin hâlâ değişmediğini göstermektedir. Ama umut da vardır: Rapordaki çocukların %27,8'i değişime hazır olduklarını söylemektedir. Bu çocuklar, Titus'un Vitellia'yı affettiği gibi, bizim de onları affetmemizi beklemektedir.

Titus, "Kimseye iyilik etmediğim bir gün olmasın" diyerek, merhameti bir yaşam felsefesi haline getirmişti. Biz de çocuk adaletinde, "Hiçbir çocuğa ikinci şans vermediğimiz bir gün olmasın" diyebilmeli, her çocuğun içindeki ışığı görebilmeli ve ona güvenebilmeliyiz.

Büyüklik, güçte değil, merhamettedir. Adalet, cezalandırmada değil, affetmededir. Ve bir çocuğun geleceği, onu affedebilme cesaretimizde gizlidir.

Titus'un Vitellia'yı affetmesi, bir imparatoru asla unutulmaz kılmıştır. Bugün, bir çocuğu affetmek, onu topluma kazandırmak, onun hayatını kurtarmak demektir. Ve bu, belki de bir imparatorluk kurmaktan daha büyük bir iştir. Çünkü bir çocuğun gözlerindeki ışığı yeniden yakmak, dünyanın en güçlü ordularını yenmekten daha değerlidir.

"Kayıp bir günüm olduğunu asla söylemedim. Bazen hiç kimseye iyilik yapmadığım için kendimi suçluyorum, ama kimseye kötülük yapmadığım hiçbir gün yok."

Bu sözler, sadece bir Roma imparatorunun değil, aynı zamanda daha insancıl, daha merhametli, daha adil bir dünyanın özlemini çeken herkesin sözleridir. Bugün, bu sözleri sahiplenmek ve çocuklar için harekete geçmek, hepimizin görevidir. Çünkü affeden adalet, dönüştüren adalettir. Ve dönüşen her çocuk, aslında dönüşen bir toplumun habercisidir.

Bütün yollar Roma ya çıkar denilir. Ama Türkiye den çıkmaz.

BÖLÜM II

Farklı Yollar, Aynı Çıkmaz: İtalya'nın Çocuk Adaleti Reformu ve Türkiye'nin Uyarlama Yanılgısı ile Merhametsiz ADALET

"Ceza kanunları, bir toplumun vicdanının aynasıdır. O aynada, sadece cezaları değil, o toplumun çocuğa bakışını da görürsünüz."

9. Aynı Kaynaktan, Farklı Sular

Türk Ceza Kanunu'nun kökenleri, çoğu zaman tartışmalı bir konu olmuştur. Resmî anlatıya göre, 1926 tarihli 765 sayılı Türk Ceza Kanunu, dönemin en modern kanunlarından biri olan 1889 tarihli İtalyan Ceza Kanunu'ndan (Codice Zanardelli) iktibas edilmiştir. 1990'lı yıllarda yapılan reform çalışmalarıyla birlikte, Türkiye'nin ceza hukuku yeniden İtalyan Ceza Kanunu'na, bu kez 1930 tarihli "Rocco Ceza Kanunu"na yönelmiştir. Ancak bu "uyarlama"nın derin bir yanılgı içerdiği, özellikle çocuk adaleti alanında yapılan karşılaştırmalı analizlerde ortaya çıkmaktadır.

Zira İtalya, 1930'da Rocco Kanunu ile yeni bir dönem başlatırken, aynı zamanda çocuk ve genç suçlulara yönelik devrim niteliğinde bir düzenlemeyi de hayata geçirmiştir. 1934 tarihli 1404 sayılı Kraliyet Kararnamesi ile **Çocuk Mahkemeleri (Tribunale per i minorenni)** kurulmuş, bu mahkemelere **af yetkisi** dahi tanınmıştır. Oysa Türkiye, aynı kaynaktan beslenmesine rağmen, İtalya'nın bu ilerici adımlarını göz ardı etmiş ve çocuk adaleti konusunda giderek cezalandırıcı bir çizgiye kaymıştır. Aydınlik yerine körleşen bir hukuk süre gelmiş ve merhamet yerine merhametten uzak "merhametsiz adalet" başta akademi dünyası ile sosyal hizmetler dışlanması süre gelmiştir. Böylece bir beceri olarak cezaları artırmak, hâlâ birçok çevrede "çözüm" olarak sunulmaktadır.

Bu bölümde, İtalya ve Türkiye'nin çocuk adaleti sistemlerini karşılaştırmalı olarak ele alacak, İtalya'nın 1930'lardan bugüne uzanan deneyiminden çıkarılması gereken dersleri ve Türkiye'deki ceza hukukçularının bu dersleri neden göz ardı ettiğini sorgulayacağız.

10. İtalya: Rocco Kanunu ve Çocuk Adaletinde Yeni Bir Çağ

10.1. Rocco Ceza Kanunu'nun Doğuşu

1930 yılında, Mussolini hükûmetinin Adalet Bakanı Alfredo Rocco'nun adını taşıyan yeni bir ceza kanunu yürürlüğe girmiştir. Faşist dönemin ürünü olan bu kanun, güçlü devlet otoritesini, suçun sert bir şekilde cezalandırılmasını ve bireyin devlete mutlak itaatini esas alan bir felsefeyle hazırlanmıştır. İronik bir şekilde, bu faşist kökenli kanun, çocuk adaleti alanında ilerici düzenlemelere de kapı aralamıştır. Halen yürürlükte dir.

Rocco Kanunu'nun en önemli özelliklerinden biri, Pozitivist Okul'un etkisiyle suçlunun bireysel özelliklerini dikkate alan bir yaklaşım benimsemesidir. Çağın ötesi bakıştan koparken insan odaklı bakışa dönüşebilmiştir. Özellikle çocuklar söz konusu olduğunda, "biyolojik ve psikolojik normalite" ile "sapkınlık" arasında bir ayırım yapılmıştır. Çocuklar için **cezadan ziyade eğitim ve pozitif (dünyevi) hukuk ile birlikte hayırseverliğin sosyal hizmete dönüşmesi ile yeni yapı ve ilişkiler birlikte ele alınmakta olup tedavi ve topluma kazandırmaya yönelik tedbirler** öngörülmüştür.

10.2. Çocuk Mahkemelerinin Kuruluşu (1934)

Rocco Kanunu'nun ruhuna uygun olarak, 1934 yılında 1404 sayılı Kraliyet Kararnamesi ile **Çocuk Mahkemeleri** kurulmuştur. Bu mahkemelerin kuruluş amacı, çocuklara "onlara özel, bedene oturan bir koruma" sağlamak ve çocuk suçluluğunu sadece cezalandırma değil, aynı zamanda **topluma yeniden kazandırma** perspektifiyle ele almaktır.

Bu mahkemelerin en dikkat çekici özelliklerinden biri, kompozisyonlarıdır: Her duruşmada, kariyer hâkimlerinin yanı sıra, **psikoloji, pedagoji ve beşeri bilimler alanında uzman iki fahri hâkim** de görev yapmaktadır. Bu düzenleme, çocuğun sadece hukuki değil, psikolojik ve sosyal boyutlarının da değerlendirilmesini amaçlamaktadır. Almanya ve İsviçre de benzer bir yapı ve bakış sistem açısından da ayrıca önemlidir. Türkiye ve kaynak kanunlar açısından daha da önemli olup günümüzde birçok ülke için örnek teşkil edebilecek bu yapı, İtalya'nın 1930'larda merhametli, insancıl çocuk adaletine verdiği önemi göstermektedir.

10.3. Çocuk Mahkemelerinin Af Yetkisi

İtalyan çocuk mahkemelerine tanınan yetkiler arasında en çarpıcı olanı, **af yetkisi**dir. Bu yetki, mahkemelerin belirli koşullar altında çocuk hakkındaki ceza davasını düşürebilmesi veya cezayı tamamen affedebilmesi anlamına gelmektedir. Af yetkisi, cezalandırma yerine **onarma, uzlaştırma ve topluma kazandırma** hedefinin bir yansımasıdır. Bu, Titus'un Vitellia'yı affetmesi gibi, gücün merhametle bulunduğu bir adalet anlayışının kurumsal ifadesidir.

10.4. 1988 Devrimi: DPR 448 ve Onarıcı Adalet Geçiş

İtalya'nın çocuk adaleti alanındaki reformları 1930'larla sınırlı kalmamıştır. 1988 yılında kabul edilen **448 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi (DPR 448/1988)**, çocuk ceza adaletinde adeta bir devrim niteliği taşımaktadır. Bu düzenleme, Birleşmiş Milletler'in 1985 tarihli Pekin Kuralları ve 1989 tarihli Çocuk Hakları Sözleşmesi ile tam bir uyum içindedir.

DPR 448/1988'in getirdiği en önemli yenilikler şunlardır:

- **Fiilin Önemsizliği Nedeniyle Düşme (Irrilevanza del fatto):** Suçun önemsiz olduğu ve çocuğun yeniden suç işleme riskinin düşük olduğu durumlarda, yargılamanın başlamaması veya durdurulması imkânı getirilmiştir.
- **Yargılamanın Ertelenmesi ve Denetimli Serbestlik (Sospensione del processo e messa alla prova):** Çocuğun belirli bir süre denetim altında tutulması, eğitim, tedavi veya toplum hizmeti gibi programlara katılması halinde, yargılama durdurulmakta ve başarılı olunması halinde dava düşmektedir. Sosyal hizmetler eksenli bu mekanizma, ÇKK (Bkz. ÇKK.36-40) da yer almasına rağmen Türkiye'de henüz yeterince yaygınlaşmamış ve sosyal hizmetlerin dışlandığı yozlaşmış bir uygulamadır.
- **Uzmanlaşmış Yargıçlar:** Çocuk mahkemelerinde görev yapan hâkimlerin özel eğitimden geçmesi zorunlu kılınmıştır.

Bu reformlarla birlikte İtalya, çocuk adaletini yetişkin ceza adaletinden **tamamen ayıran, onarıcı adalet** ilkelerini merkeze alan bir sisteme kavuşmuştur. Merhametli adalet ile çocuklar, yetişkinlerle aynı cezaevlerinde kalmamakta, kendilerine özel infaz kurumlarında ve pedagojik temelli programlarla rehabilite edilmektedirler.

11. Türkiye: Uyarlama Yanılgısı ve Cezalandırıcı Paradigma

11.1. 1990 Uyarlaması: Ne Alındı, Ne Alınmadı?

Türk Ceza Kanunu'nun İtalyan Ceza Kanunu'ndan uyarlandığı bir gerçektir. Ancak bu uyarlama, seçici ve sorunlu bir şekilde gerçekleştirilmiştir. Türkiye, İtalya'nın **1930 Rocco Kanunu'nun cezalandırıcı ve otoriter unsurlarını** alırken, aynı kanunun çocuk adaletine ilişkin **ilerici düzenlemeler ise hukuk dünyası tarafından bilinçli bir şekilde** göz ardı etmiştir. Sistem farklılığının göz ardı edilmesi ve körleşmiş bir hukuk için doğruların yanlış bir şekilde yansıtılması ile böyle bir adalet inşa edilmiştir.

Özellikle şu kritik düzenlemeler Türkiye'de **hiçbir zaman uyarlanmamıştır**:

- 1934 tarihli Çocuk Mahkemeleri Kararnamesi (R.D. 1404)
- 1988 tarihli DPR 448 (Çocuk Ceza Muhakemesi Reformu)
- Çocuk mahkemelerinin af yetkisi
- Uzman fahri hâkim uygulaması
- Yargılamanın ertelenmesi ve denetimli serbestlik mekanizmaları

TBMM Araştırma Komisyonu'nun tespitlerine göre, Türkiye'de suça sürüklenen çocukların **%75,8'i tutuklu** durumdadır. Bu oran, İtalya'da benzer bir araştırma yapıldığında ortaya çıkacak oranın çok üzerindedir. İtalya'da çocuklara yönelik tutuklama, "son çare" ilkesi gereği istisnai bir tedbir olarak uygulanmaktadır.

11.2. Cezaları Artırmak: Sahte Çözüm

Türkiye'de suça sürüklenen çocuk gibi garabet tanım ile sözde mücadelede en sık dile getirilen "çözüm", cezaların artırılmasıdır. Adalet Bakanlığı'nın gündemine gelen yeni düzenleme önerilerinin temelinde de bu yaklaşım yatmaktadır. Hem acizlik, çaresizlik hem de merhametsiz bir adalet ile çözüm aranılmaktadır. Çekirdek grubu ve gri alan gibi gençlik suçluluğunu besleyen bir bataklıkta, sorumluların perdelenmesine yardım edilerek ve de hesap verilebilirlik yerine sorun çocuklara, gençlere, ailelere ve topluma yükletilen böyle bir beceri ile de özellikle pasif avukatlık hizmeti ile de sorunu üretenlerden çözüm beklenmesi halen sağlanabilmiştir.

TBMM Araştırma Komisyonu Raporu'nun bulguları hem gelinen noktayı hem de sossuna neden olan aktörler dahil dahil, bu yaklaşımın ne kadar yanlış olduğunu açıkça göstermektedir:

- Çocukların **%60'ı**, cezayı önceden bilselerdi suçu işlemeyeceklerini söylemiştir. Yani sorun, cezaların caydırıcılığında değil, **çocukların hukuk okuryazarlığının/cehaletin düşük olmasındadır**.
- Çocukların **%1,6'sı** "Ne olursa olsun yine işlerdim" demiştir. Yani çocukların ezici çoğunluğu, uygun koşullarda suçtan uzaklaştırılabilecek potansiyele sahiptir.
- Çocukların **%27,8'i** sorumluluğu kendinde görmüş ve değişim için irade beyan etmiştir. Bu çocuklar, doğru destekle topluma kazandırılabilir.

Cezaları artırmak, çocukların korunmadığının ve de Pekin Kuralları ve sosyal hizmetlerin dışlanması ile öne çıkarılan bu veriler ışığında hem bilimsel hem de insani açıdan **yanlış bir yönelimdir**. İtalya, tam tersi bir yön izlemiştir.İsviçre ve Almanya da olduğu gibi özellikle hayırseverlik veya yardımseverlik açısından özel hukuk kapsamındaki yapılanmanın yanı sıra kamu hukuk ve hizmet açısından ilişkiler ile birlikte öne çıkan bilime dayalı sosyal hizmetler ile de cezaları azaltarak ve söz konusu merhamaetli,insancıl adalet için alternatif tedbirleri artırarak merhamaetli çocuk adaletinde başarılı sonuçlar elde etmiştir.

11.3. Türkiye de ki (Sözde) Çocuk Adaletinin Yetişkin Sistemine Benzerliği Sorunu

Türkiye'de çocuk adalet sistemine yönelik temel eleştirilerden biri, yargılamanın yetişkin ceza sistemine olan benzerliğidir. 1889 tarihli bakışı süre gelen bir Türk Ceza Kanunu her şeyin önündedir. Çocuk mahkemeleri, teoride "çocuk" adını taşısa da, pratikte yetişkin mahkemelerinden çok farklı işlememektedirHukuk veya İdari Mahkemeler yerine Adalet İstatistiklerinde ceza mahkemeler bölümünde yer alması aslında utanılması gereken bir durumdur.Halen sahip olan bakış ile de çocuklar için özel usul kuralları sınırlıdır; duruşmalar çoğunlukla kapalı olsa da, süreç çocuğun yaşına ve gelişim düzeyine uygun şekilde yürütülmemektedir.Damgalama her evrede söz konusudur.

Oysa İtalya'da DPR 448/1988 ile getirilen düzenlemeler, çocuk ceza muhakemesini yetişkin sisteminden **tamamen ayırmış**, daha hızlı, daha esnek ve çocuğun eğitim ve rehabilitasyonunu merkeze alan bir usul yaratmıştır.

12. Karşılaştırmalı Analiz: İki Ülke, İki Farklı Dünya

İtalya ve ceza hukuk açısından böyle bir ortaklık ele alındığı için aşağıdaki tablo, İtalya ve Türkiye'nin çocuk adaleti sistemlerini temel göstergeler üzerinden karşılaştırmaktadır:

Gösterge	İtalya	Türkiye
Ceza Kanunu'nun temel kaynağı	Rocco Kanunu (1930) – Faşist dönem	Rocco Kanunu'ndan uyarlama (1990)
Çocuk Mahkemelerinin kuruluşu	1934 (R.D. 1404)	1979 (2253 sayılı Kanun)
Çocuk Mahkemelerinin yapısı	Uzman fahri hâkimlerle (psikolog, sosyal çalışmacı, eğitimci) heyetli	Genellikle tek hâkim; uzman desteği sınırlı
Af yetkisi	Çocuk mahkemelerine tanınmıştır	Sınırlı; genel af kanunlarıyla
Çocuk ceza muhakemesi	1988 DPR 448 ile yetişkinden ayrılmıştır	Çoğunlukla yetişkin sistemine benzer
Tutuklama oranı (yaklaşık)	Çok düşük; "son çare" ilkesi işler	%75,8 (TBMM raporu)
Denetimli serbestlik	Yaygın ve etkin kullanılır	Sınırlı, yeterince uygulanmaz
Yargılamanın ertelenmesi	Sık kullanılır (messa alla prova)	5395 sayılı Kanun'da var ama az uygulanır
Çocuk cezaevleri	Pedagojik temelli, özel kurumlar	Pedagoji bilimi yok. Yetersiz, yetişkin sistemine yakın
Cezalandırma eğilimi	Onarıcı adalet ağırlıklı	Pekin Kuralları ve sosyal hizmetlerin dışlanması yanı sıra pasif avukatlık hizmeti ile de cezacı yaklaşım ağırlıklı

Bu karşılaştırma, iki ülke arasındaki derin farkı ortaya koymaktadır. İtalya, faşist kökenli bir kanundan yola çıkarak çocuk adaletinde **ilerici bir modele** evrilirken; Türkiye, aynı kaynağı kullanarak giderek **daha cezalandırıcı bir modele** yönelmiştir. Bu paradoks, Türk ceza hukukçularının İtalya'daki reformları neden dikkate almadığını sorgulamayı zorunlu kılmaktadır.

13. Ceza Hukukçularının Sessizliği ve Eleştirel Yaklaşımın Yokluğu

13.1. Tarihsel Bilincin Eksikliği

Türkiye'de ceza hukuku doktrini, İtalyan Ceza Kanunu'ndan uyarlama konusunu yeterince sorgulamamıştır. 1926 ve 1990 uyarlamalarında, kanun koyucunun hangi saiklerle hareket

ettiği, hangi maddelerin neden alındığı veya alınmadığı konusunda derinlemesine bir tartışma yürütülmemiştir.Sistem farklılığı dahil sosyal hizmetler ile ilgili işlevin önemi ele alındığında süre gelen tarihsel bilinç eksikliği, İtalya'daki gelişmelerin takip edilmemesine ve uyarlamanın "tek seferlik" bir işlem olarak görülmesine yol açmıştır.

13.2. Reform Süreçlerine Yabancılaşma

İtalya, 1988'de çocuk adaleti alanında kapsamlı bir reform gerçekleştirdiğinde, bu reform Türkiye'deki ceza hukukçuları tarafından yeterince incelenmemiş, ders olarak alınmamıştır. Bu gelişmelerin aynı zamanda İsviçre ve Almanya'da ki gelişmelerin dikkat edilmesini gerektirmektedir. Aynı dönemde Avrupa'nın birçok ülkesi, bir birlerinin deneyiminden ilhamla kendi çocuk adalet sistemlerini merhametli ve insancıl hukuka dönüştürmüştür.Ancak Türkiye için geçerli olmadığı gibi halen Pekin Kuralı ve de sosyal hizmetlerin dışlanmasıyla hukuksal bir körleşme süre gelmektedir.

Özellikle Anglo-Sakson hukuk sistem ve İngilizceye dayalı kaynaklar ile Roma Hukuk sisteminin dışlanması ise diğer önemli etkidir.Zehirli ağacın meyvesinde zehirli olması ilkesi bağlamında ki etkenler ile birlikte tartışmalar arasında yapısal sorunlar ele almadan ceza yaşının düşürülmesi talepleri çoğu zaman **duygusal tepkilere** dayanmakta, asıl çözümün çocukları suça iten sosyal faktörlerle mücadele olduğu göz ardı edilmektedir. Anayasal göreve rağmen ceza hukukçularının bu konudaki sessizliği veya 20 yıldan beri Pekin Kuralları ve sosyal hizmetlerin dışlanması amacıyla pasif avukatlık hizmeti ve de çifte standart içinde bakılması amacıyla UNICEF katkıları,AB hibeleri ile yetersiz tepkiler, cezaların artırılması yönündeki popülist taleplerin önünü açmaktadır.

14.3. "Kaynak Kanun Direnci" Takıntısı ve Özgün Çözüm Üretememe

Türk ceza hukukunun, tarihsel olarak yabancı kaynaklara (İtalyan, Alman, İsviçre) birlikte anayasal açıdan öne çıkan hukuk üstünlüğü söz konusu gelişmeler içinde önceliklidir.İnsana bakmak ve özgür ve eşit yurttaş kimliği içinde önemlidir. Halen özgün bir çocuk adaleti modeli geliştirilmesi engellemiştir.Halbuki Türkiye de 1930-1940 lı yıllarda ki Genç Cumhuriyet döneminde, bu gelişmeler Türk hukuk dünyası tarafından dikkate alınmıştır.Bu yönde taslak öneriler ise bu süreçte göz ardı edilmiştir.Zehirli ağacın meyvesinin zehirli olması gibi yanlışları doğrulamak için böyle bir körleşmiş bir hukuk aynı zamanda merhametsiz adaleti geliştirilmiştir.

Oysa İtalya, 1930'da Rocco Kanunu'nu kabul ettiğinde dahi, çocuk adaleti konusunda özgün ve ilerici bir model ortaya koyabilmiştir. Türkiye ise, aynı kaynağı kullanmasına rağmen, bu modelin sadece **cezalandırıcı kısmını** alıp, **koruyucu ve onarıcı**

kısmını dışarıda bırakmıştır.Bu arada hem Almanya hem de İsviçre de ki 2003 yılındaki ayrı bir düzenleme örneği ve bu süreçteki yapı ve uygulamalar yok sayılarak çocuklara merhametten uzak bir adalet halen sunulabilmektedir.Bu açıdan çocuklar için bayramın kutlanması aynı zamanda bir iki yüzlülük örneği olabilmektedir.

15. Çocuk ve Gençlere Özel Düzenleme İhtiyacı

15.1. Neden Ayrı Bir Düzenleme?

İtalya'nın çocuk adaleti sistemini yetişkin sisteminden ayırmasının temel nedeni, çocukluk ve gençlik döneminin ayrı ayrı ele alması ile başlatır.Gençlik dönemi vede özellikle gençlik suçluluğu açısından ayrı bir adalet öne çıkmıştır.Ceza sorumluluk yaşının diğer ülkelerde olduğu gibi dikkate alınarak, çocuk koruma sistemini birlikte ele alırken cezanın son çare olması öne çıkmaktadır.Merhametli,insan bakış için araç ise sosyal hizmetler olup çocukların gelişimsel özelliklerinin yetişkinlerden farklı olmasıdır. Çocukların hem merhamet hemde iyilik için bakması bağlamında:

- Soyut düşünme kapasiteleri henüz tam gelişmemiştir.
- Eylemlerinin sonuçlarını öngörme yetileri sınırlıdır.
- Akran baskısına açıktırlar.
- Dürtü kontrolü zayıftır.
- Değişime ve eğitime daha açıktırlar.

Bu nedenlerle, çocukluk ve gençlik dönemlerinin ayrı ayrı ele alınması ve çocuklara yönelik ceza adaleti sisteminin, yetişkin sisteminden **farklı felsefe, farklı usul ve farklı yaptırımlar** içermesi gerekmektedir.Özellikle hekim raporu ile karar verilmesi ve bu yöndeki tıbbi teşhis 1930 larda terk edilmiştir.Sosyal ortam ve yaşam koşulları açısından sosyal teşhis ve sosyal hizmetlere dayalı olarak bu yöndeki raporlama ile karar verilmesi sağlanmıştır.İsviçre ve Almanya'da geçerlidir. Pekin Kuralları dahil bu dönüşüm Türk hukuk dünyası tarafından dikkat edilmediği gibi ÇKK da yer almamasına rağmen yönetmelik ile 12-14 yaş gurubu için zorunlu bir hekim raporunun halen düzenlenmesi sağlanmaktadır.Yetki gaspı ile birlikte üretilen tıbbi teşhis aynı zamanda sosyal teşhisin engellenmesi sağlanabilmektedir.Koruma boyutunu engellemektedir.ÇKK ve TCK.31.maddesi ile bir çatışma noktası olup ortada bir merhametsiz adalet ise pasif avukatlık hizmeti ile halen süre gelmektedir. Diğer yandan gelinen nokta açısından TBMM Araştırma Komisyonu'nun bulguları aslında çocukların korunması gerekliliği doğrulamaktadır. Çocukların büyük çoğunluğu, doğru destekle suçtan uzaklaştırılabilecek potansiyele sahip olduğu da açıkça görülmektedir. Ancak sosyal hizmetlere bakış ve uygulamalar ile çekirdek grup ve gri alanlar gençlik suçluluğu ve tekerrür ise ayrı önemde olup adalet yönetim dahil

kurumsal zafiyetler, gençlik suçluluğu ve de merhametsiz adaleti daha da besleyebilmektedir.

15.2. Heyetli Mahkeme Modeli

İtalya'daki çocuk mahkemelerinin **heyetli yapısı**, Türkiye için önemli bir model teşkil etmektedir.Almanya ve İsviçre içinde geçerlidir. Kariyer hâkimlerinin yanı sıra, psikolog, pedagoji konusunda eğitim almış pedagoğ ve sosyal hizmet uzmanlarının da karar sürecine katılması, çocuğun sadece hukuki değil, psikolojik ve sosyal boyutlarının da değerlendirilmesini sağlamaktadır.

Türkiye'deki çocuk ve çocuk ağır ceza mahkemelerinde ise bu tür bir uzman katılımı sınırlıdır.Dünyada karşılığı olmayan çocuk ağır ceza mahkemesini kurmasını sağlayan 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu, sosyal inceleme raporlarını öngörmekle birlikte, bu raporların karar sürecindeki etkisi sınırlı kalmaktadır.Pekin kuralının ve sosyal hizmetlerin dışlanması önceliktir.Bu yöndeki hukuki kılıf hazırlama amacıyla sosyal çalışma görevlisi gibi garabetlik bu beceri ile üretilebilmiştir.Zehirli ağacın meyvesinin de zehirli olması gibi bu süreçte adalet yönetiminde üretilen "adli destek görevlisi" ile halen psikolog ,diploması olmayan pedagoğ ve sosyal çalışmacılar tarafından düzenlenmesi mümkün olmaktadır.Söz konusu zehirli meyveler arasında ki "suça sürüklenen çocuk" garabetliğe ek olarak "koruma ihtiyacı olan çocuk" içinde de sosyal çalışma görevlisi bu garabetlik için üretilerek çocukların korunması merhamete terk edilmektedir.

15.3. Af Yetkisinin Anlamı

İtalya'da çocuk mahkemelerine tanınan **af yetkisi**, sadece bir hukuki imkân değil, aynı zamanda bir **felsefi,insancıl ve "insan olma" tercihidir**. Bu yetki, çocuğun hata yapma hakkını, değişme ve dönüşme kapasitesini ve toplumun affetme erdemini sembolize etmektedir.

Türkiye'de ise af yetkisi, genel af kanunlarıyla ve siyasi irade tarafından kullanılan, tartışmalı ve popülist bir araç olarak görülmektedir. Oysa çocuk mahkemelerine tanınacak sınırlı bir af yetkisi, yargının çocuk adaleti konusunda daha esnek ve insancıl kararlar almasını sağlayabilir.

16. Sonuç: Ders Alınmayan Tarihten Ders Almak

Victor Hugo'nun Sefiller'de sorduğu soru, bir asır sonra İtalyan hukukçular tarafından cevaplanmıştır. Buna Alman ve İsviçreli hukukçular tarafından da cevaplanmıştır. Kısaca bir çocuğun suçu ile yetişkinin suçu aynı değildir; aynı cezayı hak etmezler. Almanya ve İsviçre karşılığını bulurken İtalya, 1934'te kurduğu çocuk mahkemeleri ve 1988'de yaptığı kapsamlı reformla, bu soruyu **kurumsal bir cevaba** dönüştürmüştür.

Türkiye ise, aynı kaynaktan beslenmesine rağmen, bu cevabı göz ardı etmiş, çocuk adaletini giderek cezalandırıcı bir paradigmaya hapsetmiştir. Bir merhamet ve insanlık sınavı içinde önemlidir. 20 yılda çocuklar için gelinen nokta için TBMM Araştırma Komisyonu'nun raporu, bu yaklaşımın ne kadar yanlış olduğunu, çocukların %75,8'inin tutuklu olduğu bir sistemin ne kadar adaletsiz ve etkisiz olduğunu ortaya koymuştur.

Cezaları artırmak, çözüm değildir; çözüm, **çocuğa özel, onarıcı ve dönüştürücü bir adalet sistemi** kurmaktır. Bu yönde hatalardan, yanlışlardan ders almayı da gerekmektedir. Bunun için yapılması gerekenler açıktır:

- Çocuk mahkemeleri ,ceza sorumluluk yaşının 14 e çıkarılmasıyla gençlik mahkemesine dönüşmesinin yanı sıra psikolog, ve sosyal hizmet uzmanlarının karar sürecine dâhil edildiği **heyetli bir yapı** kurulmalıdır.
- Gençlik Savcılığında yapılanması ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığında korumaya yönelik vesayet özelliğindeki yapı ve birim ile birlikte genç mahkemelerine, belirli koşullar altında cezayı **affetme veya erteleme yetkisi** tanınmalıdır.
- Yargılamanın ertelenmesi ve denetimli serbestlik gibi alternatif tedbirler, **yaygın ve etkin** bir şekilde kullanılmalıdır.
- Gençlik ceza muhakemesi, yetişkin sisteminden **tamamen ayrılmalı**, daha hızlı, daha esnek ve çocuğun eğitimini merkeze alan bir usul benimsenmelidir.
- Tutuklama, **son çare** olarak uygulanmalı, %75,8'lik oran makul seviyelere indirilmelidir.
- Ceza hukukçuları, İtalya,İsviçre ve Almanya'daki gelişmeleri yakından takip etmeli ve kamusal tartışmalarda **daha aktif bir rol** üstlenmelidir.

Unutulmamalıdır ki, bir toplumun büyüklüğü, cezaevlerindeki çocuk sayısıyla değil, o çocukları cezaevine girmeden kurtarabilme kapasitesiyle ölçülür. İtalya, faşist bir rejimin ceza kanunundan yola çıkarak bu kapasiteyi inşa edebilmiştir. Türkiye ise, aynı yolda yürümek yerine, cezaları artırarak bir "çözüm" yaratmaya çalışmakta, tarihin kendisine sunduğu dersi görmemektedir.

"Tarihten ders almayanlar, tarihi tekrarlamaya mahkûmdur." Bu söz, belki de en çok, bir somun ekmek için 19 yıl hapis yatan Jean Valjean'ın hikâyesini hâlâ yazmak zorunda kalan toplumlar için geçerlidir. İtalya, Valjean'ın hikâyesini bir roman olarak okumuş, dersini almış ve sistemini dönüştürmüştür. Çocuklar için merhametli adalet ve iyilik

kazanılmıştır. Türkiye ise, hâlâ aynı hikâyenin içinde, aynı trajediyi yaşamaya devam etmektedir. Bu sistem ve bakış çocukları da bu şekilde öğütmektedir. Bu trajediden çıkmanın yolu, hem İtalya'nın 1934'te hem de İsviçre de başladığı yolda yürümekten geçmektedir. Aynı zamanda Türk hukuk dünyası tarafından 1940 larda ki uyarıların dikkat edilmesini gerekmektedir. Aksine meyveli ağaçları ve zehirli meyveleri halen ürettik. Halen ve özellikle pasif avukatlık hizmeti ve UNICEF tarafından hazırlanan "Sosyal Çalışma Görevlisi için Eğitim Kitabı" gibi zehirli meyveler gibi örnek merhametsiz bir adaleti beslemektedir. Ne var ki, bu yolun taşları, ceza hukukçularının sessiz kaldığı, popülist siyasetin ise cezaları artırarak "güçlü" görünmeye çalıştığı bir iklimde, hâlâ döşenmeyi beklemektedir. 30.04.2026

SHU Nihat Tarimeri ¹

NOT : 1940 yılı dahil bu yönde yer alan bilgilerin derlemesi olup bu bilgilere ulaşım için [https://www.cocukkorumaturkiye.com/`](https://www.cocukkorumaturkiye.com/)

1 Zürih Gençlik Savcılığı(Eski)Sosyal Çalışmacı/Sosyal Hizmet Uzmanı
Çocuk Koruma Türkiye (Koordinatör) ; ntarimeri@gmail.com